

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради університету
29 серпня 2025 року,
протокол № 1

Ректор

Олег Омельчук

(підпис)

29 серпня 2025 року

М.П.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«Четверте покоління прав людини»
для підготовки на другому освітньому рівні
здобувачів вищої освіти ступеня магістр
за спеціальністю D8 Право галузі знань D Бізнес, адміністрування та право**

м. Хмельницький
2025

РОЗРОБНИК:

Професорка кафедри приватного права
25 серпня 2025 року

Галина АНІКІНА

СХВАЛЕНО

Рішення кафедри приватного права
26 серпня 2025 року, протокол № 1
Завідувачка кафедри приватного
права, докторка юридичних наук,
професорка

Світлана ГРИНЬКО

26 серпня 2025 року

Декан юридичного факультету, кандидат
юридичних наук, доцент
26 серпня 2025 року

Віктор ЗАХАРЧУК

ПОГОДЖЕНО

Рішення методичної ради університету
«27» серпня 2025 року, протокол № 1.
Перша проректорка, голова методичної ради
університету, кандидатка наук з державного
управління, доцентка
«27» серпня 2025 року

Ірина КОВТУН

Обліковий обсяг програми – 0,69 ум.др.арк.

ЗМІСТ

Стор.

1.	Опис навчальної дисципліни	–	5
2.	Заплановані результати навчання	–	6
3.	Програма навчальної дисципліни	–	8
4.	Структура вивчення навчальної дисципліни	–	10
	4.1. Тематичний план навчальної дисципліни	–	10
	4.2. Аудиторні заняття	–	11
	4.3. Завдання для самостійної роботи студентів	–	11
5.	Методи навчання та контролю	–	11
6.	Схема нарахування балів	–	12
7.	Рекомендована література	–	13
8.	Інформаційні ресурси в Інтернеті	–	16

1. Опис навчальної дисципліни

1. Шифр і назва галузі знань	—
2. Код і назва спеціальності	— D8 Право
3. Назва спеціалізації	— D Бізнес, адміністрування та право
4. Назва дисципліни	— Четверте покоління прав людини
5. Тип дисципліни	— вибіркова
6. Код дисципліни	—
7. Освітній рівень, на якому вивчається дисципліна	— другий
8. Ступінь вищої освіти, що здобувається	— магістр
9. Курс / рік навчання	— другий
10. Семестр	— перший
11. Обсяг вивчення дисципліни:	
1) загальний обсяг (кредитів ЄКТС / годин)	— 3 / 90
2) денна форма навчання:	
аудиторні заняття (годин)	— 36
% від загального обсягу	— 33
лекційні заняття (годин)	— 18
% від обсягу аудиторних годин	— 50
семінарські заняття (годин)	— 18
% від обсягу аудиторних годин	— 50
самостійна робота (годин)	— 54
% від загального обсягу	— 77
тижневих годин:	
аудиторних занять	— 2,5
самостійної роботи	— 4,5
3) заочна форма навчання	90
аудиторні заняття (годин)	16
% від загального обсягу	18
лекційні заняття (годин)	10
% від обсягу аудиторних годин	63
Зсемінарські заняття (годин)	6
% від обсягу аудиторних годин	37
самостійна робота (годин)	74
% від загального обсягу	82
тижневих годин:	
аудиторних занять	
12. Форма семестрового контролю	— залік
13. Місце дисципліни в логічній схемі:	
1) попередні дисципліни	— O.8.M.6 Практика цивільного судочинства; O.8.M.7 Теорія і практика кримінально-правової кваліфікації.
2) супутні дисципліни	— O.8.M.12 Альтернативне вирішення правових спорів; E O.8.M.13 Етичні стандарти правничої діяльності.
3) наступні дисципліни	— -
14. Мова вивчення дисципліни	— українська.

2. Заплановані результати навчання

Під час вивчення навчальної дисципліни «Четверте покоління прав людини» відповідно до стандарту вищої освіти здобуваються такі програмні компетентності та досягаються такі результати навчання.

Загальні компетентності:

- ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- ЗК10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
- ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, територіальної громади; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
- ЗК12. Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.
- ЗК13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

- СК1. Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.
- СК6. Здатність обґрунтовувати та мотивувати правові рішення, давати розгорнуту юридичну аргументацію.
- СК9. Здатність застосовувати міждисциплінарний підхід в оцінці правових явищ та правозастосовній діяльності.
- СК10. Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.
- СК11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.
- СК13. Здатність доносити до фахівців і нефахівців у сфері права інформацію, ідеї, зміст проблем та характер оптимальних рішень з належною аргументацією.
- СК15. Здатність самостійно готувати проекти актів правозастосування, враховуючи вимоги щодо їх законності, обґрунтованості та вмотивованості.
- РН 2. Знати та розуміти міжнародні стандарти прав людини, положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практику Європейського суду з прав людини.
- РН 5. Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю.
- РН 6. Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему.
- РН 9. Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій.
- РН 12. Донести до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло.
- РН 13. Знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.

РН 19. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

РН 20 Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.

РН21 Готувати проєкти необхідних актів застосування права відповідно до правового висновку зробленого у різних правових ситуаціях.

РН22 Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях, доводити аргументовану позицію з питань діяльності органів місцевого самоврядування.

Після завершення вивчення дисципліни здобувач повинен:	
1. Знання (здатність запам'ятовувати або відтворювати факти (терміни, конкретні факти, методи і процедури, основні поняття, правила і принципи, цілісні теорії тощо)	
1.1)	відтворювати визначення понятійно-термінологічного апарату дисципліни;
1.2)	називати міжнародні НПА та національні закони, що здійснюють правове регулювання відносин щодо четвертого покоління прав людини;
1.3)	відтворювати визначення четвертого покоління прав людини, способів та механізмів їх захисту .
2. Розуміння (здатність розуміти та інтерпретувати вивчене, уміння пояснити факти, правила, принципи; перетворювати словесний матеріал у, наприклад, математичні вирази; прогнозувати майбутні наслідки на основі отриманих знань)	
2.1)	пояснювати зміст дефініцій основних термінів;
2.2)	класифікувати четверте покоління прав людини за критеріями;
2.3)	пояснювати роль міжнародно-правових актів у правовому регулюванні четвертого покоління прав людини.
3. Застосування знань (здатність використовувати вивчений матеріал у нових ситуаціях (наприклад, застосувати ідеї та концепції для розв'язання конкретних задач)	
3.1)	аналізувати механізми захисту четвертого покоління прав людини;
3.2)	вирішувати завдання.
4. Аналіз (здатність розбивати інформацію на компоненти, розуміти їх взаємозв'язки та організаційну структуру, бачити помилки й огріхи в логіці міркувань, різницю між фактами і наслідками, оцінювати значимість даних)	
4.1)	Класифікувати права які належать до четвертого покоління за різними критеріями поділу;
4.2)	аналізувати чинне законодавство в сфері цивільно-правового захисту четвертого покоління прав людини;
4.3)	досліджувати проблеми, що виникають при реалізації четвертого покоління прав людини;
4.4)	співвідносити основні категорії, що застосовуються.
5. Синтез (здатність поєднувати частини разом, щоб одержати ціле з новою системною властивістю)	
5.1)	формулювати основні категорії, що зустрічаються при вивченні дисципліни «Четверте покоління прав людини»;
5.2)	розширювати обсяг уявлень про конкретні механізми захисту четвертого покоління прав людини;
5.3)	збагачувати словник правових термінів.

6. Оцінювання <i>(здатність оцінювати важливість матеріалу для конкретної цілі)</i>	
6.1)	використовувати навички практичної роботи, розуміти зміст нормативних актів та застосовувати правові норми до конкретних випадків захисту четвертого покоління прав людини;
6.2)	пояснювати особливості правового регулювання новітніх прав у різних правових системах та країнах світу;
6.3)	узагальнювати основні проблеми що виникають у зв'язку з цивільно-правовим захистом четвертого покоління прав людини;
6.4)	аргументувати особливості становлення і розвитку механізму захисту четвертого покоління прав людини.
7. Створення (творчість) <i>(здатність до створення нового культурного продукту, творчості в умовах багатовимірності та альтернативності сучасної культури)</i>	
7.1)	розробляти проекти документів за завданою ситуаційною задачею;
7.2)	продовжувати процес вивчення новітніх прав що належать до четвертого покоління самостійно.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Поняття четвертого покоління прав людини

Зародження ідеї четвертого покоління прав людини. Історія розвитку прав людини: перше, друге, третє покоління. Необхідність появи нового (четвертого) покоління.

Техногенна, біоетична, цифрова еволюція як передумови виникнення четвертого покоління прав людини. Види четвертого покоління прав людини: цифрові права, права в пов'язані з тілом людини.

Проблеми реалізації прав IV покоління: відсутність чіткого правового механізму, ризику зловживань, нерівного доступу. Технологічна нерівність між країнами. Конфлікт між традиційними цінностями та новими правами. Перспективи розвитку четвертого покоління прав людини та їх правового регулювання.

Тема 2. Четверте покоління прав людини у цифровому середовищі

Право на доступ до інтернету. Право на цифрову приватність. Захист персональних даних, контроль над тим, як вони обробляються в інтернеті. Право на доступ до інтернету. Можливість користуватися інтернетом як базовою послугою.

Захист персональних даних в Інтернеті. Контроль над збором, обробкою та передачею своїх цифрових даних. Прозорість алгоритмів і даних, які збирають онлайн.

Нейроправа (право на ментальну недоторканність). Право на безпечне онлайн-середовище. Захист від технологій, що впливають на свідомість, пам'ять чи думки. Видалення старої або недостовірної інформації про себе з Інтернету (зокрема з пошукових систем). Це право вже реалізовано в Європейському Союзі.

Цифрові права дітей. Захист дітей у цифровому середовищі охоплює. Обмеження на таргетовану рекламу.

Тема 3 Право і штучний інтелект: сучасні виклики та перспективи

Поняття, ознаки та класифікація ШІ. Види штучного інтелекту (слабкий, сильний, генеративний тощо).

Визначення ШІ в праві різних країн. Використання ШІ у різних сферах.

Правове регулювання використання ШІ. Міжнародні та національні підходи до регулювання. Правові ризики використання ШІ. Етичні аспекти використання ШІ.

Відповідальність за дії ШІ.

Тема 4. Поняття та види соматичних прав

Поняття та види соматичних прав. Права людини і тілесна автономія в епоху технологій. Право на медичну автономію. Право самому приймати рішення щодо свого здоров'я, лікування чи відмови від нього. Право на інформовану згоду або відмову на медичне втручання.

Штучне переривання вагітності. Еутаназія, її види.

Право на генетичну недоторканність. Заборона втручання в геном людини без її згоди. Особливо актуально при розвитку технологій генної терапії, CRISPR та штучного запліднення.

Тема 5. Трансплантація органів та інших анатомічних матеріалів людині

Поняття трансплантації. Класифікація трансплантатів: органи, тканини, клітини. Типи трансплантації: ауто трансплантація, алотрансплантація, ксенотрансплантація.

Трансплантація органів від живого донора. Критерії та обмеження для донорів. Споріднене і неспоріднене донорство.

Трансплантація органів від донора-дитини. Особливості трансплантації органів від померлого донора. «Презумпція згоди» та «презумпція незгоди» на вилучення органів. Штучні органи, 3D-друк.

Основні види порушень при трансплантації органів та інших анатомічних матеріалів людині. Особливості захисту прав донора та реципієнта.

Тема 6. Поняття та види репродуктивних прав

Поняття, зміст репродуктивних прав фізичної особи та їх місце в системі особистих немайнових прав.

Основні види репродуктивних прав.

Право на репродуктивний вибір. Використання допоміжних репродуктивних технологій (ст. 123 СК України Застосування методів стерилізації). Право на репродуктивне здоров'я. Право на материнство, право на батьківство. Право на інформацію про репродуктивні права. Право на таємницю щодо реалізації репродуктивних прав, право на захист.

Репродуктивні права, які спрямовані на поліпшення репродуктивної функції. Право на штучне запліднення. Право перенесення зародку в організм жінки. Право на донорство та збереження репродуктивних клітин, право на застосування сурогатного материнства. Штучне запліднення та імплантація ембріона.

Репродуктивні права, які спрямовані на підтримання та відновлення репродуктивної функції (право на профілактику і лікування безпліддя). Донорство генетичного матеріалу.

Репродуктивні права, які спрямовані на припинення репродуктивної функції: право на стерилізацію, право на контрацепцію. Зміна (корекція) статевої належності

Особливості захисту репродуктивних прав.

Тема 7. Посттанативні права четвертого покоління

Поняття та ознаки посттанативних прав людини четвертого покоління.

Право членів сім'ї померлої особи, її близьких родичів та інших заінтересованих осіб на відповідь та спростування недостовірної інформації, яка була поширена стосовно померлої особи.

Право членів сім'ї померлої особи або інших фізичних осіб, уповноважених нею, бути присутніми при дослідженні причин її смерті, на шанобливе ставлення до тіла померлого, місця його поховання.

Право дітей, вдови (вдівця), а якщо їх немає, – батьків, братів та сестер померлої фізичної особи на надання згоди на використання, особистих паперів та кореспонденції померлої фізичної особи.

Посттанативні права пов'язані з використання зображення фізичної особи яка померла.

Використання генетичного матеріалу померлого донора. Посмертне батьківство.

Особливості захисту посттанативних особистих немайнових прав.

4. Структура вивчення навчальної дисципліни

4.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ теми		Кількість годин											
		Денна форма навчання						Заочна форма навчання					
		Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
			Лекції	Сем. (прак).			СРС		Лекції	Сем.			СРС
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11			14
1.	Тема 1. Поняття четвертого покоління прав людини	12	2	2	-	-	8	13	2	1	-	-	10
2.	Тема 2. Четверте покоління прав людини у цифровому середовищі	15	3	4	-	-	8	14	1	1	-	-	12
3.	Тема 3. Право і штучний інтелект: сучасні виклики та перспективи	13	3	2	-	-	8	12	1	1	-	-	10
4.	Тема 4. Поняття та види соматичних прав	12	2	2	-	-	8	12	1	1	-	-	10

5.	Тема 5. Трансплантація органів та інших анатомічних матеріалів людині	12	3	2	-	-	7	13	2	1	-	-	10
6.	Тема 6. Поняття та види репродуктивних прав	14	3	4	-	-	7	12	1	1	-	-	10
7.	Тема 7. Посттанативні права четвертого покоління	12	2	2	-	-	8	14	2		-	-	12
	Всього за навчальний рік	90	18	18	-	-	54	90	10	6	-	-	74

4.2. Аудиторні заняття

4.2.1. Аудиторні заняття (лекції, семінарські (практичні) заняття) проводяться згідно з темами та обсягом годин, передбачених тематичним планом.

4.2.2. Плани лекцій з передбачених тематичним планом тем визначаються в підрозділі 1.2 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.2.3. Плани семінарських (практичних) занять з передбачених тематичним планом тем, засоби поточного контролю знань та методичні рекомендації для підготовки до занять визначаються в підрозділі 1.3 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3. Завдання для самостійної роботи студентів

4.3.1. Завдання для самостійної роботи студентів та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.4 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3.2. Виконання самостійних завдань всіма студентами не є обов'язковим і може здійснюватися окремими студентами з власної ініціативи або за пропозицією викладача.

4.3.3. Тематика самостійних завдань та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.5 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3.5. Самостійні завдання виконуються в межах часу, визначеного для самостійної роботи студентів, та оцінюються частиною визначених в розділі 6 цієї програми кількості балів, виділених для самостійної роботи.

5. Методи навчання та контролю

Під час лекційних занять застосовуються:

- 1) традиційний усний виклад змісту теми;
- 2) слайдова презентація.

На семінарських заняттях застосовуються:

- дискусійне обговорення проблемних питань;
- повідомлення про виконання індивідуальних завдань.

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться у формах:

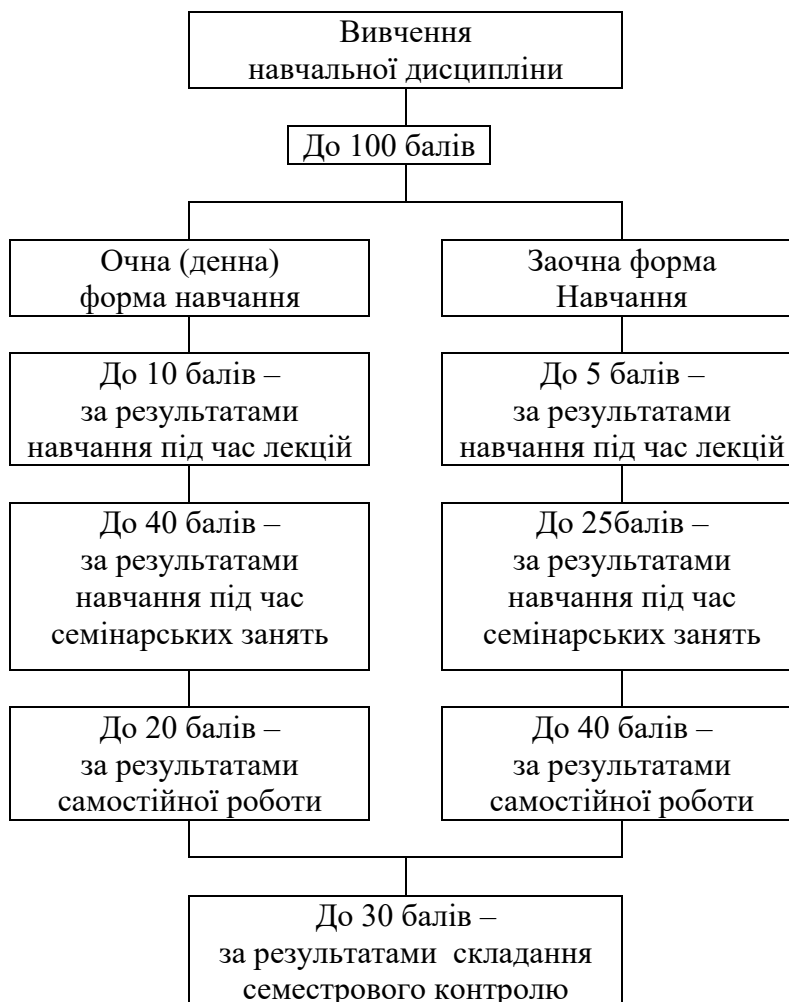
- 1) усне або письмове (у тому числі тестове) бліц-опитування студентів щодо засвоєння матеріалу попередньої лекції;
- 2) усне або письмове (у тому числі тестове) опитування на семінарських заняттях;
- 3) захист підготовленого публічного виступу.

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі усного заліку або шляхом тестування.

Структура залікового білету включає два теоретичних питання.

6. Схема нарахування балів

6.1. Нарахування балів студентам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

6.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій, семінарських занять, самостійної роботи студентів визначаються в навчально-методичних матеріалах з цієї дисципліни.

7. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

7.1. Основні джерела

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40–44. Ст. 356.
3. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. (зі змінами та доповненнями) ОВУ. 2002. № 7. Ст. 273.
4. Конвенція про захист прав і основних свобод людини від 4 листопада 1950 р. (ратифіков. 17.07.1997 р.). URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004
5. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р. (ратифіков.
6. 27.02.1991 р.). URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_021
7. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. (ратифіков. 19.10.1973 р.) URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_043
8. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 р. (ратифіков. 19.10.1973 р.) URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_042
9. Четверте покоління прав людини: особливості правового регулювання, проблеми та перспективи розвитку в сфері охорони здоров'я : монографія / за заг. ред. : С. Б. Булеци, М. В. Менджул ; [авт. : Белов Д. М., Білаш О. В., Болдіжар С. О. ; Булеца С. Б та ін.] ; рец. : Є. О. Харитонов, І. Я. Сенюта ; М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Ужгор. нац. ун-т», Н.-д. ін-т порівнял. публ. права та міжнар. права, Н.-д. ін-т теорії та практики правосуддя, Асоц. міжнар. освіт. та наук. співробітництва. Ужгород : Говерла, 2020. 444 с.

7.2. Допоміжні джерела

1. Гуцалюк М. Ідентифікація фізичних осіб . Право України. 2006. № 5. С. 123-126.
2. Основи законодавства України про охорону здоров'я від 19.11.1992 р. ВВР. 1993. № 4. Ст. 19.
3. Rights under the Convention on the Rights of the Child. URL: https://www.unicef.org/crc/index_30177.html.
4. Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the involvement of children in armed conflict. Adopted and opened for signature, ratification and accession by UN General Assembly Resolution A/RES/54/263 of 25 May 2000, entry into force 12 February 2002. URL: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/opaccrc.aspx> (дата звернення: 01.09.2018).
- Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography. Adopted and opened for signature, ratification and accession by UN General Assembly Resolution A/RES/54/263 of 25 May 2000 entered into force on 18 January 2002. URL: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/opscrc.aspx>
5. Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure. Adopted and opened for signature, ratification and accession by UN General Assembly Resolution A/RES/66/138 of 19 December 2011, entered into force on 14 April 2014. URL: <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/OPICCR.aspx> (дата звернення: 01.09.2018).
6. Про удосконалення організації надання медичної допомоги підліткам та молоді: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 02.06.2009 р. № 383. URL: http://old.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20090602_383.html.
7. Анікіна Г. В. Проблеми встановлення критеріїв смерті фізичної особи та їх значення для цивільного права. Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права. 2007. №4. С. 192-200.

8. Анікіна Г. В. Особливості правового регулювання трансплантації органів від померлого донора. Юридична Україна. 2010. №10. С. 68-75.
9. Анікіна Г. В. Перспективи легалізації евтаназії в Україні. Форум права. 2009. № 3. С. 25-34.
10. Vatrás V., Havrik R., Stefanchuk, M., Sabluk S., Bondarenko-Zelinska N., (2024) Liability for violation of family rights and obligations under Ukrainian and the EU legislation. ADALTA Journal of interdisciplinary research, 14, Issue 1, Special XXXIX, 181-184. URL: https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/140139/papers/A_36.pdf. Web of Science URL: <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:001156490800002>.
11. Oksaniuk, O., Vatrás, V., Havrik, R., Levkivskiy, B., & Lohvinova, M. (2024). Protection of property rights of spouses according to Ukrainian and European Union legislations. DIXI, 26(2), 1-16. URL: <https://revistas.ucc.edu.co/index.php/di/article/view/4958>. Web of Science URL: <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:001279986600004>
12. Sydorenko, D., Oksaniuk, O., Vatrás, V., Omelchuk, O., & Sabluk, S. (2024). Exploring the Legal Theory and Practical Implications of Marital Family Rights. Journal of Lifestyle and SDGs Review, 5(1), e03348. URL: <https://sdgsreview.org/LifestyleJournal/article/view/3348>.
13. Анікіна Г. В. Смерть фізичної особи як юридичний факт. Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права. 2008. №4. С. 166-170.
14. Анікіна Г. В. Юридичні наслідки смерті як юридичного факту у цивільному праві. Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права. 2012. №3. С. 104-112.
15. Анікіна Г. В. Поняття та ознаки цивільних правовідносин, пов'язаних зі смертю фізичної особи. Електронне науково-практичне фахове видання. Журнал східноєвропейського права. 2016. № 27. С. 55-62. URL: <http://easternlaw.com.ua>
16. Анікіна Г. В. Види смерті фізичної особи та їх значення для цивільного права. Часопис цивілістики. 2017. Вип. 28. С. 18-23.
17. Анікіна Г. В. Правове регулювання посмертного донорства в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Університетські наукові записки. 2018. № 2. С. 81-92.
18. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01.12.2022. № 2811-IX. Офіційний вісник України. 2023. № 3. Ст. 196.
19. Гоголь Б. М. Право на інформацію в цивільному праві України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.03. НАН України Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. К., 2010. 19 с.
20. Гуменюк О. І. Особисті немайнові права, що забезпечують індивідуалізацію учасників цивільних відносин : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Хмельницький університет управління та права. Х., 2011. 213 с.
21. Давидова Н. О. Цивільно-правова охорона особистих немайнових прав фізичної особи, що забезпечують її природне існування : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Н. О. Давидова. Київський національний університет ім. Т. Шевченка. К., 2005. 16 с.
22. Смірнов І. Правове регулювання штучного інтелекту: міжнародний досвід та українські перспективи. URL:<https://biz.ligazakon.net/analitics/223351>
23. Рада Європи ухвалила першу конвенцію про захист прав людини і демократії в умовах розвитку ШІ. URL: <https://espresso.tv/tehnologiyi-rada-evropi-ukhvalila-pershu-konventsuyu-pro-zakhist-prav-lyudini-i-demokratii-v-umovakh-rozvitku-shi>
24. Як штучний інтелект змінив фінансовий сектор: 6 головних напрямків. URL:https://processer.media/ua/yak-shtuchnij-intelekt-zminiv-finansovij-sektor-6-golovnih-napryamkiv/?utm_source=chatgpt.com
25. Регулювання штучного інтелекту в Україні: презентуємо дорожню карту. URL: <https://thedigital.gov.ua/>
26. Правове регулювання Штучного Інтелекту. Яким шляхом рухатись, – Комітет Верховної Ради України з питань цифрової трансформації. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/239849.html

27. ШІ та хмарні технології. URL: https://blog.net.ua/ai-cloud-funding-2024/?utm_source=chatgpt.com
28. Китай лідирує у світі за впровадженням генеративного ШІ. URL: https://internetua.com/kitai-lidiruye-u-sviti-za-vprovadjennyam-generativnogo-shi?utm_source=ukrnet_news
29. Майбутній вплив ШІ на світову економіку. URL: https://www.facerua.com/maibutnii-vpliv-shi-na-svitovu-iekonomiku/?utm_source=chatgpt.com
30. Барбашин С. Штучний інтелект: проблеми та перспективи правового регулювання в Україні та ЄС. Право України. 2023. URL: <https://pravo.ua/shtuchnyi-intelekt-problemy-ta-perspektyvy-pravovoho-rehulivannia-v-ukraini-ta-ies>
31. Глоба К., Вахліс І. Закон України «Про штучний інтелект»: він є? Юридична газета. 2023. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/informaciyne-pravo-telekomunikaciyi/-zakon--ukrayini-pro-shtuchniy-intelekt-vin-e.html>
32. Зицик С. Г. Правове регулювання використання штучного інтелекту в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 5. С. 44-47. URL: <http://lsei.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=162> (дата звернення: 27.12.2023)
33. Зозуляк О.І. Штучний інтелект як об'єкт цивільно-правового регулювання. Доктрина приватного права: традиції та сучасність. 2022. С. 95-103.
34. Коваленко Д.О., Уткіна М.С. Проблема правового регулювання інтелектуальної власності на об'єкти, створені штучним інтелектом. Нове українське право. 2022. Вип. 1. С.197-201.
35. Радзівєвська В. Права людини нового покоління та їх міжнародно-правове регулювання. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Nvknus/20105/radzivsa.html.
36. Сірант М.М. Теоретико-правовий аналіз інноваційних проявів феноменів держави і права в умовах інформаційного суспільства. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. 2014. № 807. С. 59–63. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2014_807_12.
37. Расулова О. Право на повноцінне життя: як трансгендерам в Україні отримати документи про зміну статі. URL: https://zmina.info/articles/pravo_na_povnocinne_zhittja_jiak_transjenderam_v_ukrajini_otrimati_dokumenty_pro_zminu_stati/
38. Барабаш, О., & Яцків, Д. (2021). Інформаційні права як складова четвертого покоління прав людини. *Часопис Київського університету права*, (1), 27-31. URL: <https://doi.org/10.36695/2219->
39. Жаровська І.М. Четверте покоління прав людини: до проблем узагальнення класифікації. Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Юридичні науки. 2018.
40. Вип. 7. С. 19–25. URL: <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-law/article/view/631/600>.
41. Завальнюк В.В. Соматичні права людини з позицій юридичної антропології. *Наукові праці*
42. Національного університету «Одеська юридична академія». 2011. Т. 10. С. 20–27. URL: <http://www.naukovipraci.nuoua.od.ua/arhiv/tom10/4.pdf>.
43. Здреник І.В. Концепція соматичних прав людини: теоретико-правові підходи до розуміння. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право*. Випуск 68. 2021. С. 14–18. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/253361/250599>.
44. Маложен О.І. Четверте покоління прав людини в контексті української сучасності. Юридичний науковий електронний журнал. № 12. 2021. С. 41–44. URL: http://www.lsei.org.ua/12_2021/7.pdf.
45. Попович Т., Шаварин А. Сутнісне наповнення четвертого покоління прав людини. Підприємництво, господарство і право. Випуск 12. 2019. С. 266–271. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/12/50.pdf>.

46. Размстаєва Ю. Формування новітніх прав людини під впливом ІТ. ІТ право: проблеми та перспективи розвитку в Україні. Збірник матеріалів III-ої Міжнародної науково-практичної конференції (7 грудня 2018 р.). Львів: Растр-7. 2018. С. 93–98.
47. Талах А. Сучасні соціально-правові аспекти сутності соматичних прав людини. The IX International Scientific and Practical Conference «Promising ways of solving scientific problems», December 26–28. 2022. Belgium. Brussels. P. 97–101. URL: <https://eu-conf.com/wp-content/uploads/2022/12/Promising-ways-of-solving-scientific-problems.pdf>.
48. Тарасевич Т. Форми реалізації соматичних прав людини: від життя до смерті. Забезпечення прав людини: національний і міжнародний виміри. Збірник матеріалів II-ї Всеукраїнської науково-практичної конференції (9 грудня 2022 року). Вінниця. 2023. С. 82–85. URL: https://vspu.edu.ua/content/confer/k_1002.pdf#page=82.
49. Турянський Ю. Соматичні права людини в сучасній доктрині конституціоналізму: теоретико-правове дослідження. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. Львів. 2020. 482 с. URL: <https://constitutionalist.com.ua/wp-content/uploads/2021/04/%D0%A1%D0%9E%D0%9C%D0%90%D0%A2%D0%98%D0%A7%D0%9D%D0%86-%D0%9F%D0%A0%D0%90%D0%92%D0%90-%D0%9B%D0%AE%D0%94%D0%98%D0%9D%D0%98.pdf>.
50. Хажинський Р.М. Соматичні права людини: становлення та сучасний стан. Право і суспільство. № 6-2. Частина 2. 2015. С. 35–39. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2015/6_2_2015/part_2/9.pdf.
51. Юркевич Ю. М., Дутко А. О. та ін. Особисті немайнові права особи : навч. посібник / за ред. А. О. Дутко. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 444 с.
52. Про приєднання України до Картахенського протоколу про біопезпеку до Конвенції про біологічне різноманіття: Закон України від 12.09.2002 р. № 151-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/152-15>
53. Про доступ до інформації, участь громадськості у процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція). Конвенція: Міжнародний документ від 25.06. 1998 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015 (дата звернення: 10.09.2019)
54. Про ратифікацію Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля: Закон України від 06.07.1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/832-14> (дата звернення: 10.09.2019)
55. Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину. Конвенція: Міжнародний документ від 04.04.1997 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/994_334 (дата звернення: 10.09.2019)
56. Додатковий протокол до Конвенції про права людини та біомедицину в галузі біомедичних досліджень (ETS№ 195). Протокол: Міжнародний документ від 25.01.2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/994_686
57. Нагойський протокол регулювання доступу до генетичних ресурсів і спільного використання на справедливій і рівній основі вигід від їх застосування до Конвенції про біологічне різноманіття. Протокол: Міжнародний документ від 29.10.2010 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_k03
58. Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів: Закон України від 31.05.2007 р. № 1103-V. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1103-16>
59. Каньдя О.А. Четверте покоління прав людини: нагальна потреба чи свідчення втрати моральності. URL: <http://cki.org.ua/wpcontent/uploads/2014/05>.

8. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/main/a> — Законодавство України на сайті Верховної Ради України.
2. <http://sc.gov.ua/> Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних та кримінальних справ.
3. <http://vgsu.arbitr.gov.ua/> — Вищий господарський суд України.
4. <http://www.ccu.gov.ua/uk/index> — Конституційний Суд України.
5. <http://www.scourt.gov.ua/> — Верховний Суд.
6. <http://www.president.gov.ua/documents/> — Офіційні документи на Офіційному представництві Президента України.
7. <http://www.kmu.gov.ua/control/> — Урядовий портал.
8. <http://www.minjust.gov.ua/> — Міністерство юстиції України.
9. <http://zakon.nau.ua/> — Професійна юридична система Мега-НаУ.
10. <http://www.ligazakon.ua/> — Ліга:Закон — головний правовий портал України
11. <http://www.nbu.gov.ua/portal/> — Наукова періодика України на сайті Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського.
12. <http://www.reyestr.court.gov.ua/> — Єдиний державний реєстр судових рішень.
13. <http://npu.in.ua/> — Нотаріальна палата України